

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 19

Засновано у 2015 році

Рівне – 2024

УДК 37 : 005.591.61 -66
ББК 74.200

Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 19.Том.2. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.:О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2024. 264 с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкільця і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Павелків Катерина Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Androszczuk Irena (Андрощук І. М.), доктор габлітований, професор, професор кафедри Педагогіки праці та андрагогіки Академії педагогіки спеціальної імені Марії Гжегожевської у Варшаві (Республіка Польща);

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри міжкультурної комунікації, теорії, історії та методики викладання зарубіжної літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Вихруш А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільньої педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Грицай Н. Б., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук з методиками навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобилянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник Національного університету харчових технологій;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Інноватика у вихованні. Випуск 19. Том 2. 2024.

Пелех Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Pobirchenko Natalia (Побірченко Н. С.), доктор габлітований, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща);

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Савчук Б. П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базюр Б.), доктор габлітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Ігнатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

SirojC Zdzislaw (Сіройц Здзіслав), доктор габлітований соціальних наук в галузі педагогіки, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Бричок С. Б., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Skubisz Jolanta (Скубіш Йоланта), кандидат соціальних наук в галузі педагогіки, ад'юнкт відділу педагогіки і психології Академії гуманітарно-економічної в м. Лодзь, член групи соціальної педагогіки в Комітеті педагогічних наук Польської академії наук у Варшаві (Республіка Польща);

Останчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних Index Copernicus International: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.
Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 5 від 14 травня 2024 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024

ЗМІСТ

Біда О., Чичук А., Кучай Т. Професійно-педагогічна підготовка учителів у педагогічних училищах у період повоєнної відбудови освіти (40-90-ті роки ХХ століття).....	6
Місечко О. Розвиток читацької грамотності студентів немовних спеціальностей на матеріалі професійно-орієнтованих іншомовних текстів...	15
Пантюк Т., Ревть А. Дитиноцентризм виховання у творчості письменників Закарпаття (20–30-х рр. ХХ ст.).....	28
Пустовіт Г., Баліка Л., Петренко І. Теоретичні конструкти професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічному коледжі як заклади фахової передвищої освіти.....	37
Rudenko N., Rudenko W. Specyfika tożsamości etnicznej przyszłych pedagogów i logopedów.....	49
Сейко Н. Духовна освіта на Волині у ХІХ – на початку ХХ століття у контексті теорії етноконфесійної дифузії.....	60
Федяєва В., Шалівська Ю. Народно-педагогічна складова формування художньо-емоційного світу дитини за спадщиною В. Сухомлинського.....	76
Бондар І. Проблемно-пошукова діяльність на уроках історії як засіб формування креативності учнів.....	87
Ветрова І., Потапчук С. Можливості та проблеми реалізації автономії здобувача освіти в онлайн-навчанні.....	96
Вінтоняк О. Досвід діяльності педагогічних коледжів США крізь призму розвитку закладів фахової передвищої освіти в Україні.....	106
Grytsyk N., Cherevko I. Navigating English language teaching through lexical approach: holistic perspective.....	119
Левчук І. Духовно-просвітницька, соціально-меценатська діяльність провідних діячів православних братств Волині (другої половини ХІХ – початку ХХ століття) у становленні та збереженні духовно-моральних традицій виховання.....	130
Нестерук С., Синевич Б. Наративний аналіз як інтерпретація розповіді: методичний коментар.....	143
Поліщук І., Бричок С. Аналіз особливостей наукової школи Т. Д. Дем'янюк.....	153
Стельмашук Ж. Емоційно-етична компетентність вчителя початкової школи як психолого-педагогічна проблема.....	163
Триндюк В., Мартинюк А., Лобанова С. Мотивація здобувачів до вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти.....	171
Шадюк О. Подолання тривожності у дітей раннього віку під час повітряної тривоги.....	183
Шурин О., Симонович Н. Особливості дизайн-освіти у системі технологічної освітньої галузі.....	192
Ясногурська Л., Мічуда Н., Масло І. Рефлексивна діяльність та її організація при вивченні іноземної мови.....	200
Доробки молодих науковців	
Даньшин М. Феномен «лідерства» в психолого-педагогічній науці: теоретичний аналіз.....	207
Демчук В. Етапи та педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту підлітків у процесі творчої діяльності.....	216

Інноватика у вихованні. Випуск 19. Том 2. 2024.

Піддубник В. Вплив технологічного прогресу та штучних нейронних мереж на процес професійного розвитку композитора.....	226
Попова К. Теоретичні засади реалізації полікультурного підходу в процесі вивчення історії здобувачами загальної середньої освіти.....	233
Шульгач М. Педагогічна діяльність Світлани Максимюк в контексті розвитку кафедри педагогіки Рівненського державного гуманітарного університету.....	242
Рецензії	
Петренко О. Кафедра закладу вищої освіти крізь призму розвитку соціокультурного простору регіону [рец. на кн.: Виткалов С. В. Вища гуманітарна освіта в просторі регіональних культурних практик: історико-прикладний вимір: монографія. Publishing House of RSEC, Poznań, Poland – Рівне : ФОП «Брегін А.Р.», 2024. 867 с., іл.].....	250

Бондар Ірина

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри історії України
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-2005-8141
e-mail: centuarea16@ukr.net

ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ

Анотація. У статті досліджено особливості формування креативності учнів у процесі навчання історії за умов проблемно-пошукового навчання. Наголошено, що у вирішенні завдань неперервної освіти, спрямованої на формування креативної особистості, здатної до саморозвитку та навчання упродовж життя, відчутне місце належить питанням, пов'язаним із залученням учнівства до самостійного дослідження інформації, яке сприяє засвоєнню не лише формально-логічних, а й оперативних знань. Зосереджено увагу на тому, що проблемно-пошукова діяльність сприяє формуванню базових для розвитку креативності вмінь, які є складниками багатьох ключових та предметних компетентностей. Уточнено, що моделювання проблемно-пошукової діяльності спирається на створення методичних ситуацій, які посилюють розвиваючий компонент навчання. Виділено форми, методи і засоби навчання: лабораторно-практичні роботи, метод проєктів, проблемні, творчі завдання. Акцентовано, що результатом проблемно-пошукової діяльності є інтеграція отриманих знань, сформованість практичних умінь, а також особистісних якостей, необхідних для формування креативності: вміння організовувати освітню діяльність, співпрацювати, комунікувати, акумулювати та використовувати творчий досвід інших тощо. Наголошено на необхідності усвідомлення актуальності проблемно-пошукової діяльності у формуванні креативності на уроках історії в контексті безперервної освіти.

Ключові слова: креативність, проблемно-пошукова діяльність, лабораторно-практичні роботи, метод проєктів, компетентності.

Постановка проблеми. Виклики сьогодення зумовили закономірне підвищення вимог до рівня якості шкільної освіти, необхідність пошуку нових шляхів модернізації освітнього процесу з метою формування вільної особистості, здатної самореалізуватися. Цей процес стосується не тільки змісту, форм, методів і засобів навчання, а й самого розуміння сучасної освіти як неперервної, спрямованої на формування творчої особистості, здатної до саморозвитку та навчання упродовж життя. У вирішенні цих завдань відчутне

місце відведено питанням, пов'язаним із залученням учнівства до самостійного дослідження інформації, що сприяє засвоєнню не лише формально-логічних, а й оперативних знань та зразків міркувань, характерних для історичної науки.

Отже, для вчителя історії пріоритетного характеру набуває завдання – формування та розвиток креативності здобувачів освіти. Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми, на нашу думку, є організація проблемно-пошукової діяльності учнів з використанням різноманітних за характером історичних джерел.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблеми розвитку креативності у психолого-педагогічних науках набули різноаспектуальних інтерпретацій, пов'язаних із сутністю «креативності», її видами, структурою та механізмами. На сьогодні педагогічні основи формування креативності в напрямках творчого розвитку особистості розроблено у площині особистісно орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів до організації освітнього процесу й модернізації освіти; концепцій проблемного та розвивального навчання.

Питання проблемно-пошукової діяльності учнів у процесі навчання історії вивчено українськими методистами в контекстах: розвитку творчих здібностей і креативності (І. Бондар, М. Роговенко), формування критичного мислення (О. Пометун, С. Терно), організації дослідницької діяльності учнів (К. Баханов, В. Власов, З. Возна, Л. Задорожна, В. Комаров, П. Мороз), навчання як розв'язання низки проблемних ситуацій (К. Баханов), застосування засобів візуалізації (Д. Десятов, О. Желіба), роботи з інформаційними ресурсами та мультимедіа (Л. Богдановська, А. Гриценко, Д. Десятов, О. Мокрогуз), організації проєктного навчання (К. Баханов, П. Вербицька, Н. Венцева, В. Мирошніченко, В. Нищета, О. Пометун) тощо. Переважна більшість авторів наголошують на важливості набуття школярами досвіду самостійного дослідження інформації, верифікації, її критичного аналізу, що забезпечує набуття здатності до самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Мета статті – дослідити особливості формування креативності учнів у процесі навчання історії за умов проблемно-пошукового навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожен навчальний предмет знайомить учнів з основними досягненнями науки, яка становить його зміст, та з методами роботи науковців певної галузі. В історії це аналіз та інтерпретація джерел. На нашу думку, їх використання на уроках історії сприяє формуванню базових для розвитку креативності вмій: самостійного пошуку, переконливої аргументації, критичного аналізу тощо. Уважаємо, що отримані у процесі опрацювання історичних документів знання є «будівельним матеріалом» для створення задуму розв'язання пізнавального завдання. У роботі з навчальною інформацією в учнів формуються здатність застосовувати наявні знання та уміння для розв'язку завдань, оперувати ними як інструментом створення творчого продукту, розвивається здатність акумулювати та переосмислювати досвід розв'язування пізнавальних проблем.

Звідси постає особлива роль проблемно-пошуково навчання у формуванні креативності учнів у процесі навчання історії.

П. Мороз розглядає самостійне учнівське дослідження у двох контекстах: процесуальному (як спосіб пізнавальної діяльності) – який спонукає учнів до створення оригінального освітньо-значущого продукту, у процесі роботи над яким використовуються засвоєні знання, вміння та навички навчально-пізнавальної діяльності, здійснюється їх перенесення в нові умови, проводиться комбінування відомих способів діяльності чи створюється новий підхід до розв'язання проблеми; змістовного/цілеспрямування особистості (як об'єкт засвоєння: від пошукового навчання – до навчання пошуку) – який розглядається, як форма зв'язку між внутрішнім світом учня, спрямованістю його потенціалу та зовнішнім світом і суспільством (Мороз, 2012, с.12)

Основними характеристиками такого навчання, на думку П.Мороз, є: 1) виділення в навчальному історичному матеріалі проблем, які можуть передбачати неоднозначність у їх розв'язанні; спеціальне конструювання навчального процесу; 2) формування умінь висувати версії, гіпотези, обирати проблеми, формулювати їх; 3) розвиток умінь роботи з різними версіями на основі аналізу першоджерел – методики відбору матеріалу, порівняння та інше; 4) робота з першоджерелами у розробленні версій; 5) удосконалення умінь аналізу історичної інформації, джерела і прийняття у процесі аналізу однієї з версій, висунутих раніше (Мороз, 2012, с.12).

Однією з поширених форм організації учнівського дослідження останнім часом стали лабораторно-практичні роботи, суть яких криється в самостійному опрацюванні історичних джерел, яке передбачає формулювання й аргументацію особистих оцінних суджень на основі дослідження документів. Можливе як колективне, так і їх індивідуальне виконання. Типова лабораторно-практична робота з історії має таку структуру: актуалізація опорних знань; мотивація діяльності; усвідомлення змісту завдання, визначення його етапів; опрацювання необхідної для розв'язку інформації (аналіз, узагальнення, систематизація); оформлення підсумків та їх презентація (Баханов, 2002, с.140). Для лабораторно-практичної роботи, особливо індивідуальної, характерний високий рівень самостійності учнів в опануванні знаннями та вміннями, що забезпечують уявне та практичне перетворення об'єктів, ситуацій тощо, тобто створює умови для прояву універсальної здатності особистості будувати нові образи шляхом перетворення чуттєвого, інтелектуального, практичного та емоційно-ціннісного досвіду. Логіка побудови лабораторно-практичної роботи, за К. Бахановим (2005), зводиться до того, що вона розпочинається з актуалізації знань та корекції опорних уявлень учнів. Актуалізація передбачає повторення або сприйняття учнями основних фактів і понять, необхідних для виконання роботи. На цьому етапі за допомогою евристичної бесіди учні знайомляться з дійовими особами та процесами, що відбувалися у визначений історичний період. Завершується актуалізація формулюванням завдання (частіше проблеми), яке вони повинні розв'язати під час лабораторно-практичної роботи та здійснюється мотивація

діяльності. Після усвідомлення учнями змісту роботи вони обирають, сприймають і усвідомлюють порядок виконання завдань (А – за визначеною метою, Б – за загальним планом, В – за докладним інструктажем) та шукають способи його виконання.

Основна частина лабораторно-практичної роботи – аналіз джерел – вилучення необхідної інформації, її аналіз, узагальнення відповідно до завдання, письмова фіксація результатів, які узагальнюються й систематизуються у вигляді висновків, та презентуються під час обговорення (підсумкової дискусії). Завершується робота теоретичною інтерпретацією учнями і вчителем результатів роботи. Отримані результати роботи уводяться вчителем за допомогою конспективного викладу до загальної канви навчального матеріалу та ставляться завдання для самостійного вивчення вдома. Отже, прослідковується певна схема діяльності (Рис. 1.) (Баханов, 2005, с. 199-200).

Рис. 1. Алгоритм проведення лабораторно-практичних робіт (за К. Бахановим)

У контексті нашого дослідження лабораторно-практичні роботи нам цікаві з огляду на можливість використання побудови навчального заняття як своєрідної основи для розв'язування завдань, спрямованих на формування креативності.

Акцентуємо увагу на тому, що ефективною формою організації навчальної діяльності учнів у проблемно-пошуковому навчанні є групова робота, яка не пригнічує творчої ініціативи кожного учня, а навпаки, дозволяє враховувати його індивідуальні можливості та використовувати їх під час розв'язки різних навчальних проблем; поєднується з різними методами навчання і може застосовуватися на різних етапах уроку; вчителю важливо стимулювати співробітництво, взаємодію всередині групи завдяки продуманій організації роботи та підбору завдань (Бондар, 2023).

У процесі дослідження спостерігається певна успішність щодо формування креативності школярів при навчанні історії від комплексу навчальних завдань. Для повноцінного розвитку творчої особистості доцільно використовувати систему навчально-виховних та організаційних заходів, починаючи зі створення відповідного розвивального середовища та розв'язування нескладних навчальних завдань, використання проблемних, творчих завдань і проєктів, інших заходів, втілення яких вимагає актуалізації у самостійній продуктивній діяльності усієї гами якостей та здібностей творчої особистості. Цей складний і довготривалий процес має бути добре організований, програмно та методично забезпечений.

Отже, формування креативності школярів у процесі навчання історії будується як розв'язання таких завдань, що постають певною навчальною проблемою та вимагають від учнів новаторської діяльності за умови критичного ставлення до інформації і способів її подання. Також процес формування креативності, що пов'язаний з максимальною самостійністю учнів, має будуватися, з одного боку, відповідно до логіки творчої діяльності історика (дослідження джерел, їх інтерпретація, зіставлення існуючих інтерпретацій тощо), а з іншого боку, реалізовуватися за чітким планом (завданням, згідно з проєктом). З цього підсумовуємо, що моделювання проблемно-пошукової діяльності має спиратися на створення методичних ситуацій, які стимулюють учнів до дослідження, і, як результат, посилюють розвиваючий компонент навчання. Мова йде про проблемні ситуації, застосування яких сприяє підвищенню активності школярів (мимовільне бажання дії, що викликає внутрішній та зовнішній прояв діяльності), самостійності у діях та мисленні (здатність застосовувати наявні знання та уміння для розв'язання завдань, що ускладнюються, сміливість у пошуку та захисті власної точки зору), вмінню співробітництва та ефективно комунікувати.

Аналіз практики проблемно-пошукової діяльності підтверджує необхідність конструювання спеціальних завдань на основі проблемної ситуації, які можуть бути реалізовані залежно від змістового наповнення курсу історії, окреслених дидактичних цілей та за певних педагогічних умов. Уважаємо, що для реалізації завдань формування креативності учням необхідно подавати не окремі завдання, а їх комплекс, що має стати основою проблемно-пошукової діяльності при вивченні кожної теми шкільного курсу всесвітньої історії.

Поміж таких завдань чільне місце займають проекти. Українські методисти, розробляючи практичні аспекти впровадження проектів у процес вивчення історії (К. Баханов (2005), З. Возна (2013), В. Мирошниченко (2009), П. Мороз (2012), О. Пометун (2007), М. Чорна (2011) та інші), окреслили їх актуальність через спроможність формувати важливі вміння самосійної пошукової діяльності: структурування змістової частини проекту (робота з джерелами); використання дослідницьких методів: висунення гіпотези розв'язання проблеми, обговорення методів дослідження, аналіз інформації тощо.

Акцентуємо, що метод проектів надає принципово нових можливостей проблемно-пошуковій діяльності: інтерес учнів до практично чи теоретично значущої проблеми, прагматична спрямованість на результат, оволодіння новими знаннями, вміннями (аналізу, синтезу, порівняння, перенесення знань та вмінь у нову ситуацію, пошуку проблем, висунанню гіпотез тощо) а також здатністю до продукування власної творчої діяльності у процесі навчання історії та активізації особистісного потенціалу.

Аналіз практики навчання історії засвідчує, що найчастіше використовують такі види проектів, як інформаційні, ігрові, дослідницькі та творчі. У парадигмі нашого дослідження особливий інтерес представляють інформаційні та дослідницькі.

Дослідницький проект (має структуру, наближену до наукового дослідження: обґрунтування актуальності теми дослідження, визначення його предмета, об'єкта, завдань та методів, аналіз джерел інформації, висунання гіпотези дослідження, визначення шляхів розв'язку проблеми, зокрема експериментальних, оформлення та обговорення його результатів, формулювання висновків і окреслення перспективних напрямів подальшого дослідження).

Інформаційний проект (структурно акцентований на добір інформації, її аналіз і узагальнення фактів) зосереджується на віднайдені інформації про певне історичне явище, процес, її узагальненні та систематизації; може бути частиною дослідницького проекту (інтегрується в дослідницький) та спрямовується на розкриття певного аспекту змісту завдання. Застосування інформаційних проектів потребує широкого використання комп'ютера в дослідницькій діяльності старшокласників. Це дає можливості запам'ятовувати, зберігати, структурувати, систематизувати великі обсяги інформації, швидко знаходити необхідні дані.

Проектна діяльність передбачає обов'язкову презентацію результатів, що створена учнями індивідуально або у парах чи групах у вигляді інтелектуального (креативного) продукту шляхом актуалізації засвоєних раніше знань та набуття нових (портфоліо, фестиваль кіно, «музейні експонати», «віртуальної екскурсії» тощо), може відбуватися з використанням відео, аудіо та мультимедіа.

За нашими спостереженнями, результатом роботи над проектом є інтеграція отриманих знань, сформованість практичних умінь, а також

особистісних якостей, необхідних для формування креативності: вміння організувати освітню діяльність, співпрацювати, комунікувати, акумулювати та використовувати творчий досвід інших тощо.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи наше дослідження, можемо констатувати, що основним освітнім результатом проблемно-пошукової діяльності є розвиток мислинневих операцій, які забезпечують можливість високого рівня формування креативності, а саме: самостійне перенесення знань і вмінь у нову ситуацію; бачення нової проблеми в знайомих ситуаціях, виділення нової функції об'єкту; самостійне комбінування відомих способів діяльності у новий спосіб; бачення структури об'єкту, варіантів розв'язку цієї проблеми, побудова принципово нового способу розв'язання на відміну від уже відомих. А також – самостійному опрацюванню історичних джерел (дослідження та їх інтерпретація, зіставлення існуючих інтерпретаційтощо), яке передбачає формулювання й аргументацію особистих оцінних суджень на основі дослідження документів. Отже, здатність формувати важливі вміння, які є складниками багатьох ключових та предметних компетентностей.

Перспективи вбачаємо у систематизації та популяризації прикладів креативності учнів під час навчання історії для практичного застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Мороз, П. (2012) *Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник*. Київ : Педагогічна думка, 2012. 128 с.

Баханов, К. (2002). *Традиції та інновації в навчанні історії у школі: дидактичний словник-довідник*. Запоріжжя : Просвіта, 2002. 108 с., іл.

Баханов, К. (2005). *Сучасна шкільна історична освіта: інноваційні аспекти: монографія* / К.О.Баханов. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. 384 с.

Бондар, І. (2023). Проектна діяльність учнів на уроках історії відповідно концепції Нової української школи. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково- педагогічний журнал*, вип.11 / заг. ред. доц. Моцак С. І. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. СС. 24–27.

Возна, З. (2013). Педагогічні умови реалізації проектної діяльності в практиці суспільствознавства. *Історія та правознавство*. 2013. № 7, сс. 5–7.

Мирошниченко, В. (2009). Організація проектної діяльності учнів на уроках історії в 10-му класі / за заг.ред К.О.Баханова. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 157 с.

Пометун, О. (2007). *Енциклопедія інтерактивного навчання*. Київ: А.С.К., 2007. 144 с.

Чорна, М. (2011). *Метод проектів на уроках історії*. Тернопіль ;Харків: Ранок, 2011. 160 с. (Нові педагогічні технології).

REFERENCES

Moroz, P. (2012) *Doslidnytska diialnist uchniv v protsesi navchannia istorii Ukrainy: metodychni posibnyk.*

[Research Activity of Students in the Process of Studies of History of Ukraine]: Kyiv: Pedahohichna dumka, 2012. 128 s. [in Ukrainian]

Bakhanov, K. (2002). *Tradytzii ta innovatsii v navchanni istorii u shkoli: dydaktychni slovnyk-dovidnyk* [Traditions and Innovations in the Studies of History at School: Reference Dictionary]. Zaporizhzhia : Prosvita, 2002. 108 s., il. [in Ukrainian]

Bakhanov, K. (2005). *Suchasna shkilna istorychna osvita: innovatsiini aspekty: monohrafiia* [Modern School Historical Education: Innovative Aspects: Monografiya]. K.O.Bakhanov. Donetsk : TOV «Iuhu-Vostok, Ltd», 2005. 384 s. [in Ukrainian]

Bondar, I. (2023). Proiektna diialnist uchniv na urokakh istorii vidpovidno kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly [A Project Activity of Students at History According to Conception of New Ukrainian school]. *Teoriia ta metodyka navchannia suspilnykh dystsyplin: naukovo- pedahohichni zhurnal*, Vyp.11 / zah. red. dots. Motsak S.I. Sumy: SumDPU imeni A. S. Makarenka. SS. 24–27. [in Ukrainian]

Vozna, Z. (2013). Pedahohichni umovy realizatsii proektnoi diialnosti v praktytsi suspilstvoznavstva [Pedagogical Terms of Realization of Project Activity in Practice of Social Science]. *Istoriia ta pravoznavstvo*. 2013. No 7, ss. 5–7. [in Ukrainian]

Myroshnychenko, V. (2009). *Orhanizatsiia proektnoi diialnosti uchniv na urokakh istorii v 10-mu klasi* [Organization of Project Activity of Students at History Lessons in 10th form]/ za zah.red K.O.Bakhanova. Kharkiv : Vyd. hrupa «Osnova», 2009. 157 s. [in Ukrainian]

Pometun, O. (2007). *Entsyklopediia interaktyvnoho navchannia* [Encyclopaedia of Interactive Studies]. Kyiv : A.S.K., 2007. 144 s. [in Ukrainian]

Chorna, M. (2011). *Metod proektiv na urokakh istorii* [Method of Projects at History Lessons]. Ternopil ; Kharkiv : Ranok, 2011. 160 s. (Novi pedahohichni tekhnolohii). [in Ukrainian]

**PROBLEM-SOLVING ACTIVITIES AT HISTORY LESSONS AS A
MEANS OF DEVELOPING STUDENTS' CREATIVITY**

Iryna Bondar

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the History of Ukraine the Department,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-2005-8141
e-mail: centuarea16@ukr.net

Abstract. The article deals with the peculiarities of developing students' creativity in the process of teaching history in the context of problem-based learning. It is emphasized that in solving the problems of continuing education aimed at the development a creative personality capable of self-development and lifelong learning, a significant place belongs to issues related to the involvement of students in independent research of information, which contributes to the acquisition of not only formal and logical, but also operational knowledge. The attention is focused on the fact that problem-solving activity contributes to the formation of basic skills for the development of creativity, which are components of many key and subject competences. It is clarified that modeling problem-solving activities is based on the creation of methodological situations that enhance the developmental component of learning. The forms, methods and means of teaching are highlighted: laboratory and practical work, project method, problematic and creative tasks.

It is emphasized that the result of problem-solving activities is the integration of the acquired knowledge, the formation of practical skills, as well as personal qualities necessary for the formation of creativity: the ability to organize educational activities, cooperate, communicate, accumulate and use the creative experience of others, etc. The necessity of realizing the relevance of problem-search activity in the formation of creativity in history lessons in the context of continuing education is emphasized.

Keywords: creativity, problem-solving activity, laboratory and practical work, project method, competences.

Стаття надійшла до редакції 03.05.2024 р.

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ
Збірник наукових праць

Випуск 19
Том 2.

Упорядники:
проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С.,
доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.

Підписано до друку 14.05.2024 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 16,7. Замовлення №235/2. Наклад 300

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
ВРМ-ПОЛІГРАФ
вул. Київська, 36, м. Рівне, 33027;
тел.: 0800 - 33 - 51 - 57

I – 66 **Інноватика у вихованні:** зб. наук. пр. Вип. 19. Том 2. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.:О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2024. 264 с.

УДК 37: 005.591.6
ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024